

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ СФЕРОЮ СУДОВО-МЕДИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ В УКРАЇНІ

WAYS OF IMPROVING PUBLIC ADMINISTRATION AND ADMINISTRATION OF FORENSIC MEDICAL EXAMINATIONS IN UKRAINE

У статті проведено дослідження особливостей правових, організаційних і фінансових основ проведення судово-медичної експертної діяльності. Під час розгляду структури організації управління судово-медичних експертиз в Україні було встановлено подвійне підпорядкування, а саме обласних бюро судово-медичної експертизи органам виконавчої влади та обласним радам, що, по-перше, суперечить Закону України «Про судову експертизу», а по-друге, принципу незалежності судово-експертної діяльності.

Аналізуючи нормативно-правові акти регулювання державних спеціалізованих установ, що здійснюють судову експертизу, а саме: науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України; науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України; експертні служби Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України, встановлено управління чотирьох різних Міністерств і двох служб, але аналіз змісту Положень про ці органи свідчить про їх різні завдання щодо управління судово-експертною діяльністю.

Під час дослідження з'явилася потреба у розробці шляхів вдосконалення публічного управління та адміністрування сферою судово-медичних експертиз в Україні. Автором запропоновано створення єдиної цілісної Державної спеціалізованої системи закладів здійснення судово-медичної експертизи, з чіткою вертикаллю підпорядкування безпосередньо Міністерству охорони здоров'я України (або окремому департаменту в складі міністерства охорони здоров'я). Така система адміністрування передбачає здійснення фінансового забезпечення закладів системи судово-медичної експертизи за рахунок коштів Державного бюджету України. В умовах єдиного і чіткого вертикального підпорядкування доцільним було б створення сучасних міжрегіональних центрів судово-медичних експертиз, (із кількома їх районними, обласними філіями, розміщеними за принципом територіальності та залежно від густоти населення тощо на закріпленій за ними території), які могли б обслуговувати декілька областей, належним чином оснащених матеріально-технічним забезпеченням з використанням передових досягнень науково-технічного прогресу додатних для роботи в умовах сучасних викликів, зокрема сприяння впровадженню новітніх методів експертних досліджень, підвищення рівня соціального захисту судово-медичних експертів, з метою досягнення престижності їх професійної діяльності.

Ключові слова: публічне управління та адміністрування, судово експертиза, судово-медична експертиза, правове забезпечення, подвійне підпорядкування.

во-медична експертиза, правове забезпечення, подвійне підпорядкування.

The article studies the peculiarities of legal, organizational and financial foundations of forensic expert activity.

During the review of the structure of the organization of the management of forensic examinations in Ukraine, a double subordination was established, namely the regional bureaus of forensic examination to the executive authorities and regional councils, which, firstly, contradicts the Law of Ukraine «On Forensic Expertise», and secondly, the principle of independence of forensic activities.

Analyzing the regulatory legal acts regulating state specialized institutions that carry out forensic examinations, namely: research institutions of forensic examination of the Ministry of Justice of Ukraine; research institutions of forensic examinations, forensic medical and forensic psychiatric institutions of the Ministry of Health of Ukraine; expert services of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the Ministry of Defense of Ukraine, the Security Service of Ukraine and the State Border Guard Service of Ukraine, the management of four different ministries was established and two services, but the analysis of the content of the Provisions on these bodies indicates their different tasks in managing forensic activities.

The study revealed the need to develop ways to improve public governance and administration of forensic science in Ukraine. The author proposes to create a single integral State specialized system of institutions for forensic medical examination, with a clear vertical subordination directly to the Ministry of Health of Ukraine (or a separate department within the Ministry of Health).

This system of administration provides for the financial support of the institutions of the forensic medical examination system at the expense of the State Budget of Ukraine.

In the conditions of a single and clear vertical subordination, it would be expedient to create modern interregional centers of forensic medical examinations (with several of their district, regional branches, located on the principle of territoriality and depending on population density, etc. in their assigned territories), which could serve several regions, properly equipped with material and technical support using the latest achievements of scientific and technical progress suitable for work in the conditions of modern challenges. In particular, promoting the introduction of the latest methods of expert research, increasing the level of social protection of forensic experts, in order to achieve the prestige of their professional activities.

Key words: public administration, forensic examination, forensic medical examination, legal support, double subordination.

УДК 351:340.6
DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2022.31.6>

Клименко О.С.

аспірант кафедри державознавства, права та європейської інтеграції Навчально-наукового інституту публічної служби та управління Національний університет «Одеська політехніка»

Постановка проблеми в загальному вигляді. Державне управління сферою судово-медичних експертиз полягає в забезпеченні нормативно-правових, організаційно-управлінських, науково-методичних і соціально-економічних засад у галузі судово-медичної експертизи з метою створення ефективних умов функціонування та комплексного розвитку експертного забезпечення правосуддя [1].

Відповідно до частини другої статті 7 Закону України «Про судову експертизу», до державних спеціалізованих установ, що здійснюють судову експертизу, належать: науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України; науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України; експертні служби Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України [5].

Таким чином, судово-експертні установи знаходяться в сфері управління чотирьох різних Міністерств і двох служб, але аналіз змісту Положень про ці органи свідчить про їх різні завдання щодо управління судово-експертною діяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання підпорядкування і функціонування судово-медичних служб у зарубіжних країнах у науковій літературі розглядаються досить часто. Серед наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників цієї проблематики слід відзначити роботи Бачинського В. Т., Кривди Г. Ф., Ламухіної О. А., Озернюка Г. В., Сороки С. О., Усова А. І., зокрема у науковій статті Плетенецької А. О. та Варфоломеева Є. А. розглядаються механізми взаємодії бюро судово-медичної експертизи з органами місцевого самоврядування, а окремі дослідники, наприклад Лук'яненко В. В. та Репешко П. І., окреслювали методи та принципи державного управління судово-експертною діяльністю взагалі.

Однак, особливості та проблеми публічного управління та адміністрування сферою судово-медичних експертиз, в тому числі колізії у законодавстві щодо підпорядкування бюро судово-медичної експертизи, у науковій літературі дотепер не досліджувались, що й обумовило актуальність теми нашого дослідження.

Мета статті – є теоретичне обґрунтування та запропонування пріоритетних шляхів вдосконалення публічного управління та адміністрування сферою судово-медичних експертиз в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потреба реформування організа-

ційно-правових засад публічного управління та адміністрування в сфері судово-медичних експертиз набуває своєї актуальності. По-перше, деякі положення чинного законодавства, зокрема Закону України «Про судову експертизу» потребують змін та доповнень враховуючи сучасні трансформації. По-друге, наявністю основних проблем у сфері управління судово-медичною діяльністю, що стосуються подвійного підпорядкування обласних бюро судово-медичної експертизи органам виконавчої влади та обласним радам, що водночас суперечить вищезазначеному закону та порушує принцип незалежності судово-експертної діяльності.

Основне завдання судово-експертної діяльності полягає у застосуванні сучасних досягнень науки й техніки для розкриття злочинів шляхом створення об'єктивної доказової бази у кримінальних провадженнях, а також у всіх інших категоріях справ, що перебувають у провадженні правоохоронних органів, судів, державної виконавчої служби, Державного бюро розслідувань та Служби безпеки України.

Судово-експертна діяльність, зокрема судово-медична, для реалізації основної мети повинна мати ефективну організаційну структуру експертних установ, якісні інструменти управління та відповідне матеріально-технічне забезпечення, оскільки як наукоємний вид діяльності повинна перебувати в постійному розвитку й використовувати передові досягнення науково-технічного прогресу.

Згідно «Положення про Міністерство внутрішніх справ України», що було затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 №878, Міністерством внутрішніх справ України, серед іншого, організовує в межах повноважень, передбачених законом, організаційно-управлінське та науково-методичне забезпечення судово-експертної діяльності.

Однак такого завдання не міститься у «Положенні про Міністерство охорони здоров'я України» [2], що було затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 267. Відповідно до цього Положення, Міністерство охорони здоров'я України здійснює лише організаційне керівництво судово-медичною і судово-психіатричною службами, присвоює кваліфікації судового експерта і кваліфікаційні класи судово-медичним і судово-психіатричним експертам та позбавляє кваліфікації судового експерта і кваліфікаційних класів судово-медичних і судово-психіатричних експертів, а також затверджує порядки проведення цих експертиз [2]. Тому, на мою думку, до «Положення про Міністерство охорони здоров'я України»

слід увести таке завдання, як організація в межах повноважень, передбачених законом, організаційно-управлінського та науково-методичного забезпечення судово-медичної та судово-психіатричної діяльності.

Нині систему бюро судово-медичної експертизи України становлять:

- Державна спеціалізована установа «Головне бюро судово-медичної експертизи Міністерства охорони здоров'я України», яке здійснює загальне науково-методичне керівництво;

- Республіканське бюро судово-медичної експертизи Міністерства охорони здоров'я АР Крим (яке не функціонує);

- Бюро судово-медичної експертизи управління охорони здоров'я обласних виконавчих комітетів [3].

Як було виявлено під час проведеного дослідження однією із основних проблем у сфері управління судово-медичною діяльністю є подвійне підпорядкування, а саме обласних бюро судово-медичної експертизи органам виконавчої влади та обласним радам, що, по-перше, суперечить Закону України «Про судову експертизу», а по-друге, принципу незалежності судово-експертної діяльності.

В Україні, відмовившись від «радянської» моделі судово-медичної служби, дотепер так і не створено нової, що призвело до руйнування судово-медичної служби як цілісної системи, негативно позначилося на розвитку матеріально-технічної бази більшості бюро, якості проведення судово-медичних досліджень та науковій діяльності в сфері судово-медичних експертиз [4].

Отже, потреба реформування організаційно-правових засад публічного управління та адміністрування в сфері судово-медичних експертиз обумовлена необхідністю створення в Україні єдиної цілісної Державної спеціалізованої системи закладів здійснення судово-медичної експертизи, з чіткою вертикаллю підпорядкування безпосередньо Міністерству охорони здоров'я України (або окремому департаменту в складі міністерства охорони здоров'я). Фінансове забезпечення закладів системи здійснення судово-медичної експертизи потрібно здійснювати за рахунок коштів Державного бюджету України. Саме така спеціалізована система судово-медичних експертиз буде спроможна здійснювати судово-медичну експертну діяльність на прозорих механізмах організації роботи та забезпечуватиме потребу суспільства у чесному, неупередженому проведенні судово-медичних експертиз визначення причини смерті, тяжкості тілесних ушкоджень, з метою усунення про-

тиріч між раніше проведеною експертизою та іншими матеріалами справи, правильності надання медичної допомоги у випадках притягнення до кримінальної відповідальності медичних працівників за «професійні правопорушення» тощо.

На регіональному рівні в умовах єдиного і чіткого вертикального підпорядкування доцільним було б створення сучасних міжрегіональних центрів судово-медичних експертиз (із кількома їх районними, обласними філіями, розміщеними за принципом територіальності та залежно від густоти населення тощо на закріпленій за ними території), які могли б обслуговувати 3-4 області, належним чином оснащених матеріально-технічним забезпеченням з використанням передових досягнень науково-технічного прогресу придатних для роботи в умовах сучасних реалій. Таким чином, за допомогою перерозподілу коштів які, по суті, витрачаються нераціонально, можна було б створити декілька сучасних ефективних центрів, де проводилися б якісні експертні дослідження. Такі регіональні центри із кількома їх районними, обласними філіями, повинні бути забезпечені обладнанням для виконання ДНК-експертиз і високотехнологічних токсикологічних досліджень. Нині в кожному бюро судово-медичної експертизи є свої цитологічні, гістологічні, токсикологічні, криміналістичні, імунологічні відділення, але в більшості з них – застаріле обладнання, яке робить їх неспроможними задовольняти сучасні потреби.

Висновки. Таким чином, необхідно досягти врегулювання на законодавчому рівні правових, організаційних і фінансових основ проведення судово-медичної експертної діяльності з метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою і об'єктивною судово-медичною експертизою. Для цього доцільним є реалізація наступних шляхів вдосконалення публічного управління та адміністрування сферою судово-медичних експертиз:

- надання статусу державних спеціалізованих установ обласним і Київському міському бюро судово-медичної експертизи після передачі їх із комунальної у державну власність;

- передача з комунальної у державну власність установ судово-медичної експертизи і об'єднання їх в єдину організаційну структуру системи Міністерства охорони здоров'я України з адміністративно-господарським, організаційно-методичним, науково-практичним підпорядкуванням Державній спеціалізованій установі «Головне бюро судово-медичної експертизи Міністерства охорони здоров'я України»;

– підвищення ефективності діяльності судово-медичних установ за допомогою міжрегіональних центрів судово-медичних експертиз шляхом їх оснащення сучасним матеріально-технічним обладнанням, сприяння впровадженню новітніх методів експертних досліджень;

– підвищення рівня соціального захисту судово-медичних експертів з метою досягнення престижності їх професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гладіліна О.В. Призначення судово-медичних експертиз: проблеми та перспективи. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 2. С. 61-63. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/2._p128-131.pdf

2. Положення про Міністерство охорони здоров'я України: затверджено постановою Кабінету

Міністрів України від 25.03.2015 № 267 : ред. від 01.07.2019 / *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-p?find=1&text=%E5%EA%F%201%EF%E5%F0%F2> (дата звернення 10.10.2022)

3. Інструкція про проведення судово-медичної експертизи: затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я № 6 від 17.01.1995 / *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0248-95> (дата звернення 12.10.2022).

4. Ромашкіна О. Якою бути судово-медичній службі. *Голос України*. 2016. URL: <http://www.golos.com.ua/article/276713>. (дата звернення 10.10.2022).

5. Про судову експертизу: закон України від 25.02.1994 № 4038-XII : ред. від 17.10.2019 / *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення 08.10.2022).